

Europæiske dyrkningsmuligheder for nordmannsgran og nobilis?

Af forstkandidat Peter Fält-Hansen

Målet med denne artikel er at præcisere, at for også fremover at kunne bibeholde det afgørende danske forspring i europæisk pyntegrøntsammenhæng kræves der en vedvarende, aktiv og målrettet indsats fra såvel producent-, grossist-, forsknings- som Pyntegrøntsektionens side til gavn for det danske pyntegrønterhverv. Truslen for dansk pyntegrøntproduktion vurderes at være, at "vi hviler på laurbærrene!"

Som tiderne ændrer sig i store dele Europa - med større og større opmærksomhed på miljøet i bredeste forstand - synes der muligheder for udvikling af en dyrkningspraksis, der er mere i overensstemmelse med vores grundlæggende økologiske holdning.

Denne artikel er skrevet som en del af en projektansættelse i Pyntegrøntsektionen i foråret 1994. Der er tale om et uddrag af en analyse foretaget for Pyntegrøntsektionens bestyrelse til brug for strategiske overvejelser vedrørende Danmarks klimatiske og økologiske potentiale i europæisk sammenhæng.

Baggrund for opgaven

Pyntegrøntbranchen - her brugt som fællesbetegnelse for juletræer og klippegrønt - har specielt i Danmark gennem de sidste få år været inde i en kraftig udvikling.

Danmark anses af de fleste som Europas førende pyntegrøntland.

Den danske førerposition er for en stor dels vedkommende opstået som følge af længerevarende tradition, med det resultat at de danske dyrkere besidder stor dyrknings- og afsætningsmæssig viden.

På grund af den mulige økonomiske gevinst er der naturligt opstået interesse for denne produktionsform i de øvrige europæiske lande - både fra lokale samt fra andre, der placerer deres produktionsarealer i andre lande end deres eget.

Ud fra strategiske overvejelser kunne det være særdeles relevant at lægge sin produktion i eller tæt op ad den "europæiske vækstbanan" (se figur 1). Herved kunne der spares afgørende transportomkostninger! Ligeledes kunne det være relevant at producere i lande med billig arbejdskraft.

De sparede transport- og/eller lønningsomkostninger kunne således tænkes anvendt til yderligere kvalitetsforbedrende tiltag - måske opstået som kompensation for et ringere klimatisk og know-how-mæssigt udgangspunkt.

Problemstilling

Som udgangspunkt må det erkendes, at forholdsvis få arealer er nødvendige for at tilgodese det samlede europæiske behov for pyntegrønt - velvidende, at

dette er ukendt og overordentligt svært at estimere.

Foruden Danmark vurderes interessen for pyntegrøntproduktion at være specielt stor i Irland, Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Belgien og Østrig.

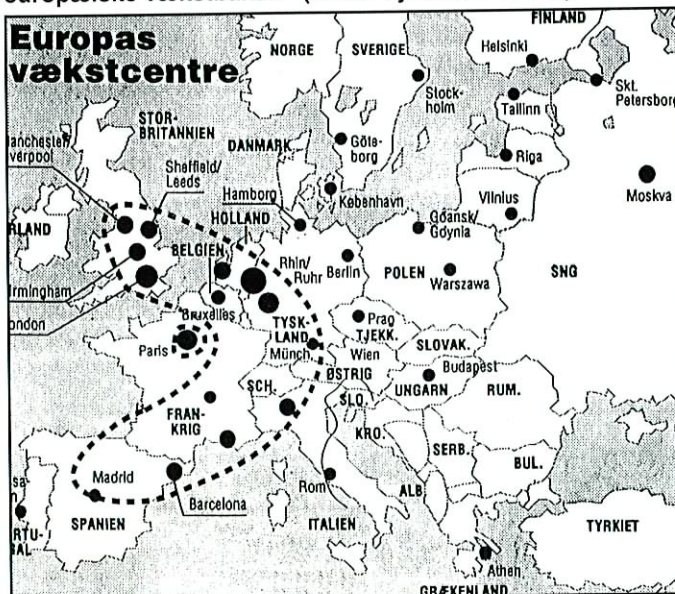
Fremtidens europæiske pyntegrøntproduktion vil sandsynligvis på længere sigt placere sig der:

- 1) hvor produktionsomkostningerne er lave - det vil sige primært der, hvor arbejdskraften er billig, samt
- 2) hvor markedet er, samt
- 3) hvor klimaet og de økologiske forhold er passende samt
- 4) hvor know-how er størst.

Åbningen i Østeuropa har bevirket, at der aldrig før er kommet og kommer så meget velegnet frø til både Danmark som resten af Europa. Tidligere års store problemer med fremskaffelse af det rette plantemateriale af nordmannsgranfrø fra Georgien er p.t. meget lille.

Da indsatsfaktorerne jord, kapital samt (kvalificeret) arbejdskraft i forbindelse med dyrkning af europæisk pyntegrønt p.t. må konkluderes at være særdeles mobile, er spørgsmålet opstået, om Danmark med sit økologisk-klimatiske udgangspunkt i langsigtet konkurrenceøjemed er begunstiget i forhold til de øvrige europæiske lande.

Figur 1: Figuren viser, hvor den økonomiske vækst foregår i Europa. Om området bruges ofte fællesbetegnelsen "den europæiske vækstbanan" (Kilde: Jyllands Posten).

Figur 2: Produktion af nordmannsgran uden for Danmarks grænser kan lade sig gøre. Her en større kultur udenfor Düsseldorf i Tyskland. (Arkivfoto).

Spørgsmålet er, om Danmark alene på grund af sit økologisk- klimatiske udgangspunkt kan bevare sin førerposition, eller om vi også er nødt til hele tiden at være et hestehoved foran i know-how-mæssig henseende?

Opgaven

Den af Pyntegrøntsektionens bestyrelse stillede opgave bestod i besvarelsen af to hovedspørgsmål:

1) Hvad er de potentielle dyrkningsmuligheder for nordmannsgran og nobilis i Europa - underforstået har Danmark et økologisk-klimatisk bedre udgangspunkt end de øvrige europæiske lande?

og

2) Hvad er de begrænsende faktorer i bred forstand ved pyntegrøntdyrkning i de forskellige europæiske lande?

Afgrænsning

Rapporten er udarbejdet på baggrund af litteraturstudie, interviews samt skriftlige henvendelser udført i/fra Danmark. Der er således ikke ved selvsyn i de pågældende lande udført studier.

Af undersøgte lande er der primært tale om Vesteuropa incl. de Baltiske lande, Polen og delvist det tidligere Jugoslavien. Det er besluttet primært at tage udgangspunkt i de økologisk- klimatiske forhold. Jordbundsforholdene tillægges derved sekundær betydning.

Der arbejdes med en tidshorisont på "langt sigt". Antallet af år er svært entydigt at præcisere, men åremålet er indenfor de næste 20-40 år.

Det er vigtigt, at være klar over denne afgrænsning, eftersom analysens mål ikke er at beskrive, hvad der findes p.t. rundt om i Europa af pyntegrøntarealer eller for den sags skyld vil komme indenfor den næste pyntegrøntgeneration.

Men ønsket er en analyse af de potentielle dyrkningsmuligheder ud fra den hypotese at, hvis de nuværende arealer ikke er de økologisk-klimatiske "rigtige", er det bare et spørgsmål om tid, før arealerne udskiftes med mere gunstige.

Arbejdsmetode

- fire indfaldsvinkler

Den stillede opgave er kompleks, og et entydigt svar findes næppe.

En følge af den komplekse opgave er, at opgaven kan angribes ud fra mange forskellige faglige indfaldsvinkler. For at operationalisere dataindsamlingen er disse blevet samlet i fire indfaldsvinkler:

- 1) Litteratur
- 2) Klima
- 3) Indikatorer
- 4) Kontakt

De fire indfaldsvinkler må på ingen måde opfattes som indbyrdes uafhængige.

Figur 3: Andre steder løber juletræproduktionen ind i problemer af en anden karakter end vi er vant til i Danmark. I Sverige giver ukrudt og vildt (elg) f.eks. store problemer. (Arkivfoto).

Ud fra disse mere eller mindre forskellige indfaldsvinkler er der foretaget en informationsindsamling, og informationerne opfattes som større eller mindre brikker i et puslespil, som er lig opgaveløsningen.

Litteratur-indfaldsvinklen

Den tilgængelige litteratur er undersøgt specielt med henblik på viden om dyrkningsbetingelserne og -erfaringer for nordmannsgran og nobilis i Europa.

Et andet vigtigt område har været fremskaffelsen af klimatiske grundoplysninger for de to arters såkaldte "grænseværdier". Altså ved hvilke temperaturforhold m.m. skader begynder at opstå.

Klima-indfaldsvinklen

Med udgangspunkt i ovenstående samt beskrivelse af de klimatiske betingelser herskende i nordmannsgranens og nobilis' naturlige udbredelsesområde er det forsøgt at finde tilsvarende i Vesteuropa. En anden metode vedrørende klima har været såkaldte GDD-kort.

Indikator-indfaldsvinklen

Baggrunden har været, om der findes arter - træer, urter eller indenfor frugtavl - der har sammenlignelige kårfaktorer med nordmannsgranens og nobilis', og som allerede dyrkes i Europa.

Af træer, buske og urter er der taget udgangspunkt i alm. ædelgrans og kristtjørns naturlige udbredelsesområder.

Med hensyn til frugtavl er det primært den europæiske æbledyrkning, der har været brugt som indikator.

Kontakt-indfaldsvinklen

Mange danskere og øvrige europæere med forskellige baggrunde er blevet spurgt om deres viden omkring opgavens to hovedspørgsmål.

Følgende kategorier er blevet spurgt:

Danskere med lokalkendskab i Europa

Medlemmer af Den europæiske juletrædyrkerforening

Danske som europæiske grossister

Danske som europæiske dendrologer
Europæiske arboreter og botaniske haver

Europæiske forstlige fakulteter og forsøgsinstitutioner

For de forskellige kategorier har besvarelsesprocenten varieret meget, men i gennemsnit har den været overraskende høj.

Usikkerhed og validitet

Analysen gør på ingen måde krav på at være endegyldig.

Dette skyldes, at problemstillingen grundlæggende er svær og meget kompleks samt ikke mindst den korte projektperiode.

Opgavebesvarelsens udsagnskraft begrænses af, at den klimatiske indfaldsvinkel er svær at analysere "til bunds" samt at proveniensproblematikken kun sporadisk er nævnt. Sidstnævnte er specielt for nordmannsgran en væsentlig faktor.

Sammenfattede vurderes det, at anvendelsen af de nævnte fire forskellige indfaldsvinkler til opgaveløsningen og i høj grad, at "Kontakt-indfaldsvinklen" gav så overraskende mange besvarelser fra så mange forskellige mennesker og baggrunde i Europa, at analysens udsagnskraft trods mangler vurderes som værende meget stor.

Potentielle dyrkningsmuligheder og begrænsende faktorer

Gående fra nord mod syd i Europa har analysen givet følgende resultater.

Norge

Nordmannsgran har intet dyrkningspotentiale i de centrale dele eller på store dele af Atlanterhavskysten men kan dyrkes i syd og sydvest.

I sydvest kan en varm vækstperiode bevirke lang tids vækst og medføre en utilstrækkelig afmodning og dermed øge frostrisikoen vinter som forår. Træerne svækkes, og luseproblemet øges. En høj nedbør kan give roddrukning og lange topskud. Sne vurderes i normale år som et problem under høsten ikke mindst i stejlt terræn. Elgen volder store problemer.

Nobilis har intet dyrkningspotentiale i de centrale dele samt langs Atlanterhavs-kysten men kan dyrkes i syd.

I de sydvestlige egne er der problemer med grøntkvaliteten og vinterfrost. Høj nedbør i vest giver lange topskud, algevækst og roddrukning. I snefattige år er der tendens til manglende skudmodning.

Sverige

Nordmannsgran har intet dyrkningspotentiale i langt det meste af Sverige men kan dyrkes i syd.

Vinterfrost er et stort problem, hvorfor skærm anvendes. Manglende pleje, kemikalieforbud i skov samt elgen giver problemer. Jord til plantning er svært at få.

Nobilis har intet dyrkningspotentiale i langt de meste af Sverige men kan dyrkes i syd.

Nobilisen har etableringsproblemer, og den får røde nåle.

De baltiske lande

Nordmannsgran har i Estland og langt det meste af Letland og Litauen intet dyrkningspotentiale men kan muligvis dyrkes i vest.

Vinterfrost og østenvindene fra de russiske stepper virker begrænsende. Forårsnattefrost opstår som følge af et fladt terræn og våd jord. Elg og kronvildt volder store problemer. Infrastrukturen er ringe udbygget, mens arbejdskraften er billig. Nobilis har intet dyrkningspotentiale.

Polen

Nordmannsgran har intet dyrkningspotentiale i den øst- eller sydvestlige del men kan muligvis dyrkes i vest og nord. De kolde østenvinde og vinterfrosen er de mest begrænsende faktorer. Jorden er oftest meget tør eller meget våd. Import af planter er pålagt afgift, mens erhvervelse af jord er forbundet med problemer. Arbejdskraften er billig. Nobilis har et mindre dyrkningspotentiale end nordmannsgran.

Tyskland

Nordmannsgran har i det nordvestlige, nordøst-, østlige, samt i de centrale dele af Tyskland et mindre dyrkningspotentiale. Et større potentiale er der nok mod nord, vest og muligvis sydøst.

I den nordvestlige giver det flade terræn

problemer med forårsnattefrost. I nordøst og centrale dele er det for tørt. I de centrale dele er det for kontinentalt med store vinter- og nattefrostproblemer. I vest er det meget varierende indenfor meget kort afstand. Skovklimaet og korrekt arealvalg er af tiltagende betydning gående mod sydøst.

Proveniensproblematikken tillægges stor betydning. Gående mod syd og i de centrale dele giver sneen store problemer i høsten. I midtvest udgør sne et problem et par gange per juletræsrotation. I bjergrigt terræn anvendes ofte store maskiner, hvorfor produktionsomkostninger er høje. Emission er et større problem end for nobilis. Et ukendt skadebillede antageligt forårsaget af opkoncentration af sprøjtemidler og gødningsstoffer er blevet observeret. Brugen af kemikalier er meget restriktiv og mange steder forbudt. Køb af jord kræver tilladelse, mens plantning kræver dispensation. Know-how findes specielt i vest, mens de store europæiske markeder ligger tæt på.

Nobilis har et ringe dyrkningspotentiale i store del af Tysklands fladere og/eller mere kontinentale dele samtidigt med et større i nord og vest. Nobilis' dyrkningspotentiale er mindre end nordmannsgranens.

Etableringen kan volde problemer på grund af ukrudt, opstået som følge af at nobilis er en lysttræart, og derved kræver meget lys. I sydøst har jorden generelt et højt pH. I kontinentale dele optræder ofte vinterudtørringsskader. Problemer med forårsnattefrost afhængig af topografien. Nedbør er en væsentlig faktor i forbindelse med trivslen. Honningsvamp er generelt udbredt.

Holland

For både nordmannsgran og nobilis synes dyrkningspotentialet svært at vurdere. Det skønnes, at dyrkningspotentialet er forholdsvis ringe.

Klimaet er mildere end i Danmark. Der findes en del frugtavl på de inddæmmede arealer. På grund af det flade terræn og forholdsvis våde jorder vurderes risikoen for forårsnattefrost som værende stor. Hollænderne er traditionelt meget dygtige handelsfolk og gartnere. En grøn bølge eksisterer med ønsket om at kunne genplante juletræet. Der er stort pres på jorden som følge af mange primære erhverv og det store befolkningsstal.

Belgien

For både nordmannsgran og nobilis er der et dyrkningspotentiale. Belgien har et mildere klima end Danmark. Måske er fugtigheden i lavere højde begrænsende. Forårsnatte- og vinterfrost kan optræde på lavereliggende lokaliteter. Sne er ikke noget problem i nord. God logistik, tæt

på de store europæiske markeder og know-how specielt indenfor rødgran og pottede træer.

Storbritannien

Nordmannsgran har et ringe dyrkningspotentiale i ekstreme højder specielt i nord og i de nordvestlige områder samtidigt med et større over resten af de Britiske Øer.

Klimaet er mildt, og der kan forekomme jordbundsmæssige begrænsninger oftest på grund af manglende dræning. I vest kan det meget våde efterår samt milde vintre give problemer med kvaliteten, fældningen og sikkerheden. Industriel forurening, hjortevildtet og en vis form for konservatisme mod pyntegrønt anses for begrænsende faktorer. Jordpriserne er lave. Nobilis har et ringe dyrkningspotentiale i det ekstremt nordlige, ekstremt kystnære samt muligvis i den sydøstlige del samtidigt med et større over resten af de Britiske Øer.

I sydøst menes tørke eventuelt at kunne være en begrænsende faktor. Lokale jordbunds begrænsninger oftest på grund af manglende dræning. Industriel forurening betragtes som et problem. Høj nedbør kan give lange topskud, alger og lus, arbejdstekniske problemer samt en lang vækstsæson før afmodning. I det nordvestlige kan det stejle terræn give problemer i forbindelse med høst, og der findes generelt en dårlig infrastruktur.

Irland

Nordmannsgran har ringe dyrkningspotentiale i vest og sydvest samtidigt med et større over resten af Irland.

Begrænsende er stor nedbør og tørvejord. Lavtliggende områder kan give meget forårsnattefrost.

Nobilis har muligvis et ringe dyrkningspotentiale i den tørre sydøstlige del samtidigt med et større over resten af Irland. Mod vest er der store områder med tørvejorder og en vis saltrisiko. Meget nedbør giver lange topskud, alger og svampe. Meget våde efterår og vintre giver høstproblemer på grund af grøntkvaliteten, selve klipningen og sikkerheden.

Frankrig

Nordmannsgran har et ringe dyrkningspotentiale i sydvest og nogle centrale områder samtidigt med et større i nord og øst.

Manglende nedbør i vækstfasen specielt i anlægsfasen kan give problemer. I centrale områder kan nattefrost optræde hele året. Jordbundsmæssige begrænsninger i form af højt pH kan optræde i øst. I lavlandet kan der være afmodningsproblemer, mens der i nogle bjergområder kan være sne under høsten. Logistiske problemer kan eventuelt forekomme.

Nobilis har et ringe dyrkningspotentiale i syd, sydvest samt visse centrale dele samtidigt med et større i øst og nord. Begrænsende virker tørke og luftfugtigheden. Nobilis er svær at starte som markkultur uden skærm. Et mildt efterår giver risiko for udtørring og risiko for sammenbrænding. Generelt er mange områder for tørre.

Schweiz

Nordmannsgran har intet dyrkningspotentiale i den centrale del men kan dyrkes i nord og vest. Sne giver ofte høstproblemer. Schweiz har forholdsvis mange lovgivningsmæssige restriktioner.

Østrig

Nordmannsgran har intet dyrkningspotentiale i den centrale del men muligvis et i nordvest, nordøst samt sydøst. Sne giver ofte høstproblemer. Østrig har forholdsvis mange lovgivningsmæssige restriktioner.

Italien

Nordmannsgran har et ringe dyrkningspotentiale i de bjergrige områder i nord, samt hvor "støvlen" begynder og herfra mod syd, men her imellem findes der ét. I de mere bjergrige områder er der risiko for forårsnattefrost. Mod syd er håndteringsproblemer på grund af varmen. I højden er der store logistiske problemer på grund af dårlig infrastruktur. En større grøn opmærksomhed bevirker ønsket om, at juletræet genanvendes/-plantes.

Spanien

Nordmannsgranen har intet dyrkningspotentiale i store dele af Spanien men kan dyrkes i nordøst og nordvest. Det tørre klima virker begrænsende. Nåletab optræder som følge af den lange vækstperiode, og det er årsagen til, at pottede træer fremstilles i stedet. Bjergene har sne- og forårsnattefrostproblemer.

Sammenfatning

Forskellige steder i Europa findes der større eller mindre lokaliteter/områder/egne, hvor dyrkning af pyntegrønt af nordmannsgran og nobilis er mulig. Der kan enten dyrkes kystnært eller i højereliggende områder under hensyntagen til topografien. Jo fjernere fra den oceaniske påvirkning i Europa, desto større opmærksomhed skal der rettes på arealvalget, skovklimaet og/eller skovdyrkningsystemet. For nordmannsgran og nobilis synes generelt at gælde, at jo mere mod sydvest og øst man bevæger sig fra en nord-sydgående "linie" i Nord-/Mellemeuropa, jo ringere dyrkningspotentiale.

Nobilis' dyrkningspotentiale vurderes generelt som værende lidt mindre end nordmannsgranens.

Betydningen af transport versus klima

Hvor god en lokalitet er, beror blandt andet på kvalitetskravene hos den enkelte producent. Selv på klimatisk udsatte steder kan større opmærksomhed på arealvalget samt evt. en anden skovdyrkningspraksis og intensitet af kulturplejen sikre kvalitativt gode produkter.

En vurdering af disse produkters konkurrenceevne overfor f.eks. dansk producerede varer beror efterfølgende på den samlede virkning af produktions- og ikke mindst transportomkostningerne.

Jo fjernere pyntegrøntproduktionen sker fra områderne i den "europæiske vækstbanan", jo dyrere - alt andet lige - bliver det færdige produkt.

Det må konkluderes, at de produktionsarealer der ligger tættest på markedet har en på forhånd større eller mindre fordel i langsigtet konkurrence-øje-med alene i form af tætheden på markedet.

På den baggrund er det spørgsmålet, om et lands eventuelle økologisk-klimatiske fordele kan opveje længere transportafstande til Europas primære markeder?

Danmark i fremtiden

Danmark har i øjeblikket en førerpositi-

on i Europa indenfor pyntegrøntdyrkning.

Dyrkningen af nordmannsgran og nobilis kræver større viden end picea-arterne. Dette forspring har de danske producenter oparbejdet. For at indhente dette kan der gå - alt afhængig af hvor man er i Europa - kortere eller længere tid.

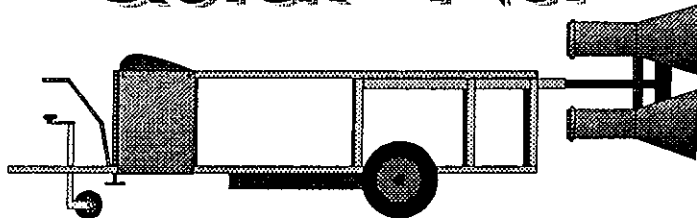
De danske fordele består i dyrkningsmæssig viden, erfaring/tradition, veludviklet infrastruktur samt professionel sæsonafvikling med varerne leveret som aftalt og til tiden.

De danske svagheder består i større transportomkostninger samt truslen om, at vi ikke i tilstrækkeligt omfang er opmærksomme på, hvad der sker i resten i Europa - "at vi hviler på laurbærene!".

Som tiderne ændrer sig i store dele Europa - med større og større opmærksomhed på miljøet i bredeste forstand - synes der mulighed for udvikling af en dyrkningspraksis, der er mere i overensstemmelse med vores grundlæggende økologiske holdning.

Målet med denne artikel er at præcisere, at for også fremover at kunne bibeholde det afgørende danske forspring i europæisk pyntegrøntsammenhæng kræves der en vedvarende, aktiv og målrettet indsats fra såvel producent-, grossist-, forsknings- som Pyntegrøntsektionens side til gavn for det danske pyntegrønterhverv.

Quick - Net

Selvkørende og høj-mobil netmaskine til indpakning af juletræer. Leveres direkte fra producent uden fordyrende mellemed.

Standardtragte:

2 tragte 250 mm og 340 mm

Pris:

22.500 kr. for den selvkørende

18.500 kr. for den høj-mobile

Producent Jylland/Fyn

Jørgen Mikkelsen

Rolighedsvej 1
8970 Havndal
Tlf.: 86 47 05 50
Bil: 30 87 04 04

Sjællands afd.

Johannes Andersen

Lorupvej 11
4180 Sorø
Tlf.: 53 64 94 00
Bil: 30 53 11 00